

DRUG NORBERT VEHEK

Ja sam došao početkom 1939, odmah negdje 1 ili 2. januara u Banja Luku. Došao sam iz Maribora, gdje sam bio ekonomski nemoguć, i preko CK bio sam povezan sa partiskom organizacijom u Banja Luci. Doduše, to se nije desilo odmah, nego sam tek poslije mjesec ili dva dobio vezu, povezao me jedan čovjek sa kojim sam imao preko mariborske organizacije neki znak, i to čovjek koga sam ja našao u Banja Luci i on me povezao sa Stojanom Kovačevićem, koliko se sjećam imena. Sa Stojanom Kovačevićem ~~saxx~~ smo mi prema njihovim riječima, formirali Mjesni komitet u koji je još kasnije ~~došao~~ došao drug Šefket Maglajlić. Koliko se ja sjećam uglavnom smo se nas trojica sastajali i to uglavnom u stanu kod Stojana. Meni se bar čini da je to bio njegov stan. U to vrijeme aktivnost se uglavnom odvijala u Tvornici duvana, na Pilani, koliko se sjećam, tamo su postojale partiske organizacije, ne mogu reći koliko je bilo članova, ali znam da smo vrlo često razgovarali o tome. Tu je, koliko se sjećam, dva ili tri puta bio prisutan drug Kasim Hadžić, koji je radio tada u Tvornici duvana. Ne bih mogao reći koje bi tu iz Pilane i ne mogu se sjetiti veze koja je postojala, a isto tako postojala je i neka veza na Rudniku uglja. Kad sam ja došao tamo, iako me drugovi nisu u detalje upućivali, ja sam vidio da se tu radi o nekom novom oformljenju partiske organizacije, koja je izgleda bila razrušena, u jednoj prilično jakoj frakcijskoj borbi, koja čak ni tada, meni se čini, nije prestajala, ali su ti ljudi bili izvan Partije tada i nisu se slagali sa partiskom organizacijom. Koliko se sjećam organizator te čitave političke borbe bio je Pavlić Nikica i on se uglavnom vrlo često spominjao, no ja s njim nisam nikad dolazio u dodir na nekim sastancima nego sam se na ulicama susretao. Međutim, na sastanku tog, tako formiranog Mjesnog komiteta, kako mi je bilo rečeno, nismo se našli. Sjećam se da je tu postojalo izgleda više grupa. Bila su neka dva brata, izgleda advokati, koji su se vrtili oko "Bosca", sportskog društva, no imena se ne mogu sjetiti. Bio je tu i neki Idriz Maslo, tamo iz Gornjeg Šehera, koji je također bio izvan i za koga sam ja dobio zadatak da s njim porazgovaram o njegovoj aktivnosti, tada je bilo govora i o tome kako da ga zaposlimo kako bi onda mogao aktivno da radi. Isto tako se dobro sjećam nekog druga Karasa, koji je također bio iz Gornjeg Šehera, a koji je također bio izvan organizacije, no do kraja ti odnosi meni nisu bili jasni jer sam vidio da se radi o nekim nesporazumima koji su vrlo često, meni bar, ~~ki~~ ~~na~~ ličili na lišne, ~~saxx~~ razmirice između ljudi a ne čisto principijelne. Koliko se ja sjećam, rad Mjesnog komiteta tada se uglavnom sastojao u tome da se oformi partiska organizacija i da se aktivizira rad sindikata kako u Tvornici duvana tako i na Pilani i u

Rudniku, a isto tako i u Tvornici čelika "Jelštin-grad", u kojoj sam ja bio zaposlen. Meni je tada bilo stavljeno u zadatak da oformim tamo sindikalnu podružnicu, sindikalnu organizaciju koja nije postojala. Dalji zadaci koji su mi bili postavljeni bili su - što veća aktivizacija u "Pelagiću", iako je "Pelagić" bio prilično aktivan, znači dalji rad u "Pelagiću" i onda u "Borcu". Za "Borac" ne znam jer se nisam bavio sa tim stvarima, ali u "Pelagiću" znam da je bila velika aktivnost i da je to stvarno tada bio u radničkom domu centar okupljanja radnika, a naročito omladine. Taj rad je bio prilično uspješan, i koliko se ja sjećam, on se stvarno razvijao pod punim uticajem Partije. Ja sam jasno dolazio u dodir sa nizom ljudi, no sjećam se druga Cinkare, onda su dolazili svi ti drugovi o kojima sam već govorio, bio je još jedan trgovački pomoćnik čijeg se imena ne mogu sjetiti, a isto tako jedan pekar, mlađji, koji su bili vrlo aktivni. Među ostalima tu je vrlo često dolazio jedan drug koji je došao iz ^{mornarice} ~~Metrovke~~ gdje je bio u zatvoru. Njegovog imena se sada ne mogu sjetiti, on je imao brata u Tvornici vagona a kasnije je i sam radio u Tvornici vagona u Slavonskom Brodu. On je isto tako jedno vrijeme radio samonom u "Jelštin-gradu", on je isto tako aktivno radio i koliko se ja sjećam oformio je jednu partisku jedinicu i to uglavnom na ulici, tamo u onom dijelu gdje je stanovao. Te detalje sa kim je on još bio vezan ne bih mogao sada reći, nešto maglovito se sjećam da je imao neku vezu i sa rudnikom uglja.

Svakako da se aktivnost partiske organizacije u Sjelini osjećala, kako sam već rekao i u "Pelagiću" i u "Borcu" a što se tiče aktivizacije sindikata, ne bi se sada mogao sjetiti nekih konkretnih akcija u to vrijeme, sjećam se da je tada bilo nekih konkretnih stvari oko napada Talijana na Albaniju. No, koliko je tu bilo organizovanih akcija, nešto se maglovito sjećam, ali ne bih mogao da tvrdim da je bilo nekih demonstracija ili tako nešto, ali znam da je ta povezanost bila prilično jaka i da je Partija imala priličan uticaj na jedan širok krug i radnika, naročito u redovima omladine, bez obzira na ta previranja i nesuglasice, koje su postojale između pojedinih ljudi tamo. Ja sam bio dobio zadatak da organizujem sindikalnu organizaciju u "Jelštin-gradu", jer nam je bilo naročito stalo da prodjemo u to preduzeće, u kome su vladali prilično feudalni odnosi. Vlasnik toga preduzeća bio je neki Čeh i uglavnom su tamo bili ljudi iz svih krajeva naše zemlje sakupljeni i prilično je bilo teško stvoriti neko jedinstvo među radnicima jer bilo je naročito tog neradnog gledanja na strance, na one koji su došli sa strane. Ja sam uspio tamo da formiram sindikalnu

podružnicu metalaca, ona je počela da radi i bili smo upisali nekih 40 radnika, skoro jednu polovinu radnika u podružnicu, međutim u to vrijeme je tamo počeo da se aktivizira i HNS, odnosno Hrvatski radnički savez, i oni su jasno bili protiv toga da se formira sindikalna podružnica metalaca U.S.-ovih sindikata i, koliko se sjećam, oni su prouzrokovali da sam ja morao otići iz te fabrike. Naime, ja sam jednostavno otpušten. Neki Beler koji je saznao da ja organizujem radnike, kada je vidio da sam organizator svega toga, to je dostavio gazdi i ja sam dobio momentalni otkaz. Platili su mi unaprijed 14 dana samo da idem iz fabrike i gazda mi je rekao: "Evo, neću više da te vidim u fabrici da mi budeš radnik". Ja sam se onda još zadržao jedno vrijeme u Banja Luci, predao to nekim mlađim drugovima, ali ne bi mogao sada kazati kako se ta stvar dalje odvijala. Koliko sam kasnije saznao, ti ljudi su bili povezani i dalje su radili na tome. Sindikalna podružnica se isto tako bila povezala sa drugovima iz partiske organizacije, održali su onu vezu koju sam im ja dao, pogotovu je tu pomogao taj drug tokar, mornar o kome sam govorio, a čijeg se imena sada ne sjećam. Ne znam da li je to bio Šoša, možda, njegov brat je kasnije radio u Tvornici vagona u Slavenskom Brodu, a kasnije je i on otišao u Tvornicu vagona u Sl. Brod. Neće biti da je to bio Šoša jer on je bio ili Slovenac ili negdje iz Prekomurja, to je neko drugi. U "Jelščin-gradu" je vrlo malo radilo domaćih ljudi, pošto su tamo bili potrebni kvalifikovani radnici, a u Banja-Luci je takvih bilo malo. Bilo je nešto mlađih domaćih, ali uglavnom su radili ljudi sa strane, osim ovih koji su učili zanate - ti su bili domaći. Pogotovo u Livnici su bili mahom Slovenci. Negdje su se tih imena sjetiti, jer u Slavenskom Brodu znaju ime toga druga, a drugovi iz Banja Luke bi to mogli znati, a ako bi se pogledalo u spiskove u "Jelščin-gradu" moglo bi se po tim spisakovima pronaći. To je bio jedan vrlo dobar drug koji je nastavio da radi, od njega sam baš čuo da se ta stvar aktivizirala, a i poslije sam se našao sa jednim drugom sa kojim sam radio, on nije bio tako aktivan, ali mi je pričao poslije oslobođenja, kada smo se slučajno susreli, da su oni bili aktivni, tako da su defakto tamo radili. Inače aktivnost je bila prilično jaka, sastanci su bili na raznim mjestima, u nekim stanovima na igralištu "Borca", naročito su se sastanci i dogovori držali u radničkom domu, u "Religiou" tamo je bila jedna posebna soba, tako da smo se pod firmom sastanaka u "Religiou" ili pod okrićem nekih drugih sekcija mi nalazili i dogovarali se, tako da je ta cijela aktivnost bila vrlo živa u to doba. Sjećam se još nekog druga koji je bio tamo, neki Favo. To je bio stari ilegalac, koji

je bio skoro slijep i on je isto tako radio sa nama, a nije se mogao potpuno aktivizirati zbog svoje iscrpljenosti, sa njim smo bili skupa i sa njim smo diskutovali, savjetovali se i tako.

Naroditu pažnju smo posvećivali omladini, međutim ja nisam radio direktno sa omladinom. Koliko se sjećam, bio je Kasim zadužen za rad sa omladinom, samo ja to ne mogu da tvrdim jer moj sektor je bio uglavnom rad sa sindikatom. Ja sam tu bio najviše angažovan, ne samo u "elšin-gradu" nego sam radio uopšte u sindikatu. Ne bi se sada mogao sjetiti tih raznih formi koje smo imali i ljudi sa kojima sam bio vezan, no uglavnom se taj rad isto tako odvijao u radničkom domu. U to vrijeme se prilično hastajalo da se okupe i zanatski radnici koji su bili mnogobrojni u Banja Luci, samo su bili razjedinjeni. Tu su igrali prilično važnu ulogu ti drugovi koji su tada radili po tim zanatskim radnjama, drug Cinkara i drugi, no vrlo je teško sjetiti se sada svih tih detalja. Mogu da tvrdim da se partiska organizacija proširila, znam da smo u toku našeg rada diskutovali o uspostavljanju kontakata i taj kontakt je i uspostavljen. Povezali smo se sa Prijedorom i tamo formirali partisku organizaciju, a isto je bilo govora o Kotor-Varoši, no za to ne bih mogao ništa bliže reći, a znam da je u Prijedoru bila formirana partiska organizacija, bili su pronadje 3 - 4 ljudi i da je onda trebalo formirati neki Okružni komitet od drugova iz Prijedora, Kotor Varoši i B. Luke. Međutim kako se to kasnije odvijalo ne mogu da kažem, jer sam oktobra ili početkom novembra otišao iz B. Luke, tako da nisam imao bliži kontakt. Poslije mene je tada došao drug Dabić, koji je bio u Trstu, a sada je on u Sloveniji. On je isto tako radio vrlo aktivno.

Koliko se ja sjećam nekih stvari je bilo i u Tvornici duvana i na Pilani, a nešto je tada bilo i na kućniku, samo koliko se ja sjećam bilo je to pitanje više uslova rada nego neki tarifni pokret, čak se sjećam da je na Pilani bilo prilično govora o tim pitanjima. Na Pilani je još jedno pitanje tada bilo iskrslo. To je bilo pitanje zaposlenosti, bila je neka stagnacija kod zaposlenja tada, a bilo je i nekih stvari oko otpuštanja radnika. Sve je to bilo davno i trebalo bi veći broj ljudi konsultovati da bi se dobila jedna jasna slika o svemu tome.

Jednom je bio jedan drug na sastanku, ali toga se maglovito sjećam. Mjesni komitet je imao vezu i sama činjenica da sam ja preko CK bio povezan sa partiskom organizacijom jasno pokazuje da je postojala veza. No kakva je ta veza bila i koje bio veza ne bih mogao da kažem. Znam samo da je jednom bio prisutan na sastanku Mjesnog komiteta jedan drug iz nekog višeg partiskog

foruma, po koji je bio i kada je to bilo ne znam. Čini mi se polovinom 1939 godine i to baš u stanu Kovačevića. Što se tiče uopšte akcija u Banja Luci u to vrijeme, treba napomenuti da je od industrije bila samo Tvornica duvana, Pilana i kućnik i novo formirana Tvornica "Jelštin-grad". Uglavnom su tu bili zanatski radnici i jasno je da je tu bilo ~~više~~ teže sprovesti neku akciju. Kod toga treba imati na umu da je u Tvornici duvana postojao JUGOIAS, koji je eksponent vlasti, koji je vršio odredjeni pritisak na radnike tako da je bilo priličnih poteškoća u radu. Slično nešto je bilo i sa HISOm na Pilani, a posebno je pitanje da je na Pilani bio problem posla, tako da je to stalno visilo nad radnicima i tu je bio stalni strah da se uopšte neće nastaviti rad Pilane, tako da do nekih jaših pokreta nije dolazilo i iz tih razloga. Pored toga, treba imati na umu da se partiska organizacija tek tada počela pomalo formirati i konsolidirati i da je tu zbog izvjesnih frakcijskih borbi i nesuglasica trpio rad Partije tamo prije 1939 godine, no ja o tome ne bih mogao da govorim, jer mi ti detalji nisu poznati.

[Evo šta bih ja htjeo da kažem u vezi sa prikupljanjem ovog istoriskog materijala kako je to radjeno u Slavonskom Brodu. Svaki od nas je napisao o onome o čemu se sjeća, pa smo mi to onda dali jedan drugome da pročita i onda smo se jednoga dana svi našli, sastali smo se i te smo stvari prediskutovali, tako da se dobila mnogo jasnija slika.]